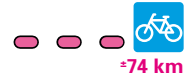

Arthuur, Donshandelaar van Dalfsen

“Hallo, mijn naam is Arthuur van Dalfsen, ik ben geboren in het jaar 1592 op een hof, een boerenhoeve in het buurtschap Welsum tussen Dalfsen en Oudleusen. Het was een voorname hoeve. Het lag in een wildernis van drassige weiden, veen en moeras. In het najaar en de winter als het water hoog staat in de Vecht, was het druk met vloten en boten die af en aan voeren. Mijn ouders bezaten hier een ganzenfokkerij met meer dan duizend ganzen. Het was een officiële ‘Ganzenhoeve’ dat betekende dat alleen zij toestemming hadden voor het houden en plukken van ganzen. Mals en voedingsrijk gras was namelijk vaak niet voldoende voorhanden. Zelfs voor paarden en ossen waren maar weinig grasgronden beschikbaar om op te kunnen weiden. Op die drassige grasgronden, vol parasieten die de lever van schapen en koeien oprvaten, was veeteelt haast onmogelijk. Watervogels, zoals ganzen en eenden, konden hier wel beter gedijen. In de zomerperiode tijdens werd het dons van de ganzen geoogst. De vraag naar dons was enorm. De elite wist al dat slapen onder een donzen dekbed een veel betere nachtrust geeft. Dons heeft een isolerende werking en is prima te gebruiken in kleding, kussens en dekbedden. Een donzen dekbed was een kostbaar bezit en kwam daarom veel voor in testamenten. Slapen, voor de gewone man was afzien. In een bedstee vaak op een vochtige laag stro, sliepen zij een stuk minder warm en comfortabel. De meesten hielden zich warm met dikke nachtkleding, beddenpannen en dekens gemaakt van vlas en wol.

Op mijn vierentwintigste jaar heb ik het bedrijf van mijn vader overgenomen. Ik ben het verder gaan ontwikkelen tot een internationaal bedrijf in donzen dekbedden. Begin zeventiende eeuw verkocht ik al donzen dekbedden over bijna heel Europa. Dit onder de naam ‘Van Dalfsen Dekbedden’. Om in de toenemende vraag naar mijn dons te voorzien heb ik ook ‘donsboerderijen’ ontwikkeld in Oudleusen, Hessum en Hoonhorst. Op deze locaties hield ik tot wel 1500 ganzen per boerderij. In de zomermaanden was het druk met seizoenarbeiders. Dan werden de ganzen geplukt en moesten zelfs seizoenplukkers uit Duitsland worden gehaald om het werk te doen. De donshandel bracht mij geen windveren. Donzen dekbedden gingen op transport in jutezakken met een doorsnee van anderhalve meter breed en ruim twee meter hoog. Het transport ging in eerste instantie over water. De Overijsselse Vecht is een rivier waar ik, met mijn schepen, altijd veel gebruik van heb gemaakt. De rivier stroomt van diep in Duitsland tot aan Zwolle. Op de Vecht voeren we met speciale boten ‘de Vechtzompen’, boten van 10 meter lang, met een groot laadruim, een geringe diepgang en voorzien van zeilen. Voldoende om per vracht vijfhonderd jutezakken vol met dons mee te kunnen vervoeren. Na belading van de jutezakken met dons was geen ruimte meer aanwezig om te kunnen slapen, daarom sliep de bemanning aan de wal. Zo ontstonden schippersherbergen langs de Vecht bij Broekhuizen, Dalfsen, Holt, Ommen en Beerze. De meeste werden uitgebaat door boeren die in hun boerderij een herberg waren begonnen. Financieel heb ik ze geholpen met het verbouwen van de boerderijen tot herberg. In ruil daarvoor kregen mijn schippers een flinke korting als ze langs kwamen.

In waterrijke tijden was de Vecht goed bevaarbaar, maar in de zomermaanden viel deze bijna geheel droog en lag het scheepvaartverkeer soms maanden lang stil. Bovendien was de rivier bochtig. De vaartijd van Zwolle naar Nordhorn in Duitsland duurde soms wel zes dagen. Varen in de zomermaanden op de Vecht was dan een verschrikking. Boten voeren regelmatig vast. Elk jaar opnieuw ontstonden schadeposten aan boten die gerepareerd moesten worden.

Omdat de vraag naar mijn dons zo toenam, was transport over de Vecht niet voldoende meer om aan de vraag te voldoen. Ik was genoodzaakt iets anders te verzinnen. Wellicht dan toch transport over land? Dat was geen aantrekkelijke optie. De meeste wegen in die tijd, bestonden uit onverharde zandwegen met karrensporen. Een tocht over land duurde meestal twee keer zolang als over water en was onveilig. Ik besloot daarom in ‘konvooi’ te gaan reizen, met gemiddeld zes handelskarren over de Twentse Weg en de Hessenweg. Dat zijn oude handelsroutes die lopen van Duitsland via Almelo, Den Ham, Oudleusen en Dalfsen naar Zwolle. Dons dat voor Amsterdam bestemd was kon vanaf Zwolle weer verder over het water. Dons voor zuidelijke regio’s ging vanaf Zwolle verder over de Veluwe naar Utrecht. Ik leverde ook dons aan bij de De Ommerschans. Dat was een belangrijk verdedigingswerk aan de enige weg tussen Ommen en Zuidwolde. Deze weg lag door een ontoegankelijke groot veengebied tussen deze plaatsen. Het werd aangelegd op kosten van de provincies Groningen en Friesland. Dit gebeurde om die weg te verdedigen tegen de Spaanse troepen. De angst bestond dat zij vanuit het zuiden via deze weg naar het noorden zouden optrekken. De schans werd aangelegd in de vorm van een ster. Soldaten konden zich hier verschansen en op die manier strijden tegen Spaanse legers. Mijn dons werd hier gebruikt om de soldaten warm en fit te houden. Ik zag in die tijd veel ellende, maar ook veel welvaart. Zelf profiteerde ik rijkelijk van deze strijd.

Voor het transport over land gebruikte ik ‘Hessenkarren’, die waren breder en zwaarder dan de gebruikelijke karren. Deze Hessenwagens hadden het voordeel, dat ik met deze karren veel meer lading kon laten vervoeren, dan met de traditionele. Van bestaande wegen mochten we vaak geen gebruik maken, die zouden anders helemaal kapot worden gereden. Daarom liepen de Hessenwegen meestal dwars door heidevelden en bosgebieden. Ik beveiligde de transporten tegen overvallen van roversbendes. Dons en donzen dekbedden waren namelijk gewild roofgoed. Ik stuurde daarom soldaten mee met de voerlieden. Een beetje schamper werden ze daarna ‘de Dons-soldaten van Dalfsen’ genoemd. Niet geheel onterecht, want ze kregen soldij uitbetaald in donzen dekbedden. Ondanks hun bijnaam wisten zij in verschillende plaatsen in de regio steeds meer struikrovers gevangen te nemen. Als struikrovers gevangengenomen werden, bonden zij hen aan een boom langs de weg. Daar werden ze dan met pek en ‘donsveren’ ingesmeerd en tentoongesteld. Ze leken dan op struisvogels en werden door de langstreckende inwoners en reizigers uitgejouwd. Na een paar dagen werden zij weggejaagd met de boodschap zich nooit meer te laten zien. Nu weet u ook waar de uitspraak ‘met pek en dons worden verjaagd’ vandaan komt.”

Restanten van dit verleden met een eigen verhaal zijn niet zomaar weg te poetsen. Kijk maar eens goed, naar de oude bomen langs veel fiets- en wandelpaden in deze regio. Misschien ziet u dan wel de bomen met teervlekken aan de stam. Restanten van de rijkelijke donshandel van Arthuur van Dalfsen zijn met het afgraven van het vele veen in de regio bijna geheel vervlogen. Wel kunt u deze rijkdom nog terugvinden in de diverse landhuizen in het Vechtdal. Kijk maar eens uit naar de ‘veren’ op deze gebouwen.